

Кондукоцова Н. В.

аспірант

Державного науково-дослідного інституту
інформатизації та моделювання економіки

Kondukotsova N. V.

Postgraduate

State Scientific Research Institute
for Information and Economic Modeling

ПРОГРАМУВАННЯ РОЗВИТКУ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ В КОНТЕКСТІ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

PROGRAMMING DEVELOPMENT OF THE REAL ECONOMY SECTOR IN THE CONTEXT OF THE STATE POLICY PERFORMANCE

Анотація. У статті розглянуто програмно-планові документи розвитку економіки. На їх основі запропоновано методичні рекомендації щодо програмування реального сектору як одного з фундаментів національної економіки. Запропоновано факторні та цільові показники для здійснення моніторингу управління програмою розвитку реального сектору економіки. Підкреслено необхідність державного управління для досягнення результативності економічної політики в контексті досягнення цілей соціально-економічного розвитку. Визначено принципи результативності економічної політики.

Ключові слова: державне програмування, програма соціально-економічного розвитку, реальний сектор економіки, економічна політика, результативність політики.

Постановка проблеми. Стан та розвиток реального сектору економіки як організованої цілісної системи, його взаємодія із зовнішнім середовищем залежать від механізмів, які зумовлюють його соціально-економічний розвиток, опираються на внутрішні та зовнішні економічні інтереси країни, пов'язані з реалізацією пріоритетів розвитку, та відображені в методах й інструментах державного управління розвитком національної економіки – економічних програмно-планових документах.

Практика динамічного розвитку розвинутих країн світу та країн, що розвиваються, свідчить, що ринкові відносини абсолютно не перешкоджають, а навпаки, стимулюють використання прогнозно-планового інструментарію державного управління. При цьому уряди країн виступають у цьому контексті організаторами або замовниками, одночасно залучаючи реальний, фінансовий сектори, різноманітні суспільні організації до вирішення завдань для досягнення цілей соціально-економічного розвитку.

В умовах фінансово-економічної кризи зростає роль держави у сфері регулювання сукупності соціально-економічних відносин. У цьому контексті ефективним та результативним інструментом державної політики має стати державне програмування розвитку реального сектору економіки, що формує ВВП і національний дохід, задовольняє національні й сукупні потреби, формує конкурентоспроможність і забезпечує економічну безпеку держави.

На жаль, в Україні дотепер більшість державних програм не виконано в повному обсязі, поза увагою залишаються питання розроблення методичних рекомендацій формування секторальної політики програмування як інституціональної передумови забезпечення сталого розвитку, впровадження нових інституціональних форм забезпечення сталого соціально-економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням державного програмування економічного розвитку

присвячено значну кількість наукових робіт вітчизняних і зарубіжних учених.

Початок активного використання державних програм як основного інструмента регулювання пов'язано з Великою депресією 1929–1933 рр. У 1960–1970-ті роки в промислово розвинутих країнах (насамперед у США) державне програмування стало розглядатися як не обхідний складник системи безперервного планування, основною метою якого є ув'язування перспективних цілей і завдань держави з його поточною бюджетною політикою. Нині в країнах «Великої сімки» здійснюється планування 46 макротехнологій, що забезпечують зміну техніко-економічних парадигм і зумовлюють переваги на світових ринках [1, с. 63].

Вагомий внесок у розроблення теоретико-методичних основ формування програм національної економіки України зробили провідні вітчизняні вчені: В.Ф. Савченко, А.Ф. Мельник, А.Ю. Васіна, Т.Л. Желок, Т.М. Попович, В.І. Кононенко, С.М. Чистов, Л.А. Швайка, Б.М. Щукін та ін.

Однак проблему не можна вважати до кінця вирішеною як у науково-теоретичному, так й у прикладному плані. По-перше, постійно змінюються соціально-економічні умови розвитку держави, що потребує швидкого реагування органів влади на такі зміни; по-друге, сьогодні в Україні спостерігаємо певний зсув у плані концептуально-теоретичного забезпечення програм.

Мета статті полягає у поглибленні теоретико-методологічних підходів до розроблення механізмів забезпечення програмування розвитку реального сектору економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Суть програмування полягає в аналізі стану національної економіки, виявленні проблем, які не можуть вирішити ринкові механізми, розробленні та реалізації окремих економічних програм. Головними завданнями програмування є підтримання економічної рівноваги, вплив на якісне

перетворення економіки, стимулювання її розвитку. Мета державного програмування – досягнення прийнятного для держави варіанта розвитку економіки [2, с. 291–294].

Державна програма розвитку реального сектору економіки (ДПРРСЕ) має створюватися на основі Закону України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», керуючись її принципами та використовуючи певну систему показників.

ДПРРСЕ є різновидом цільової короткострокової програми, яка тісно пов'язана з економічними напрямками розвитку країни, які окреслені в Середньостроковому плані пріоритетних дій уряду до 2020 р., та базується на прогнозних сценаріях Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2018–2020 рр. [3; 4].

Через Державну програму розвитку реального сектору економіки України забезпечується цілеспрямований вплив держави на функціонування економіки, при цьому використовуються економічні та директивні методи державного регулятивного впливу (застосування загальнодержавних норм і нормативів, державного контракту, державного інвестування, регулювання цін на окремі види товарів та послуг тощо).

Сьогодні Міністерством економічного розвитку і торгівлі України розроблена Міжгалузєва угода у сфері машинобудування, металообробки, електротехніки, радіоелектротехніки, приладобудування, суднобудування, деревообробної та паперової, легкої та текстильної промисловості на 2016–2020 роки, яка спрямована на розвиток реального сектору економіки.

Загальна схема розроблення короткострокового програмного документу та його практичної реалізації має такий вигляд: органи державної влади управління всіх рівнів виходячи з науково обґрунтованих цілей та пріоритетів розвитку, пропорцій та структури економіки в ринкових умовах виробляють методи досягнення поставленої мети, в яких головну роль відведено економічним, правовим та адміністративним важелям.

Здійснення розроблення програми планується за такими етапами: перший – макроекономічний аналіз розвитку економіки за інтегральними макроекономічними показниками; другий етап пов'язаний із моделюванням основних макроекономічних пропорцій, особлива увага при цьому приділяється розробленню проекту державного бюджету на плановий період; третій етап пов'язаний із визначенням державних потреб у ресурсах, товарах та послугах для досягнення запланованих цілей; четвертий етап – це, власне кажучи, організаційно-економічний механізм реалізації поставлених цілей через важелі бюджетно-фінансового, грошово-кредитного, цінового та валютного регулювання, систему державного замовлення, державних контрактів, цільового програмування тощо (рис. 1).

Будемо враховувати, що діють такі визначення головних змістовних елементів політики розвитку реального сектору:

Державна програма розвитку реального сектору економіки України – документ, у якому, відповідно до визначених цілей та пріоритетів, формується комплекс взаємоузгоджених завдань і заходів, виконавців та строків

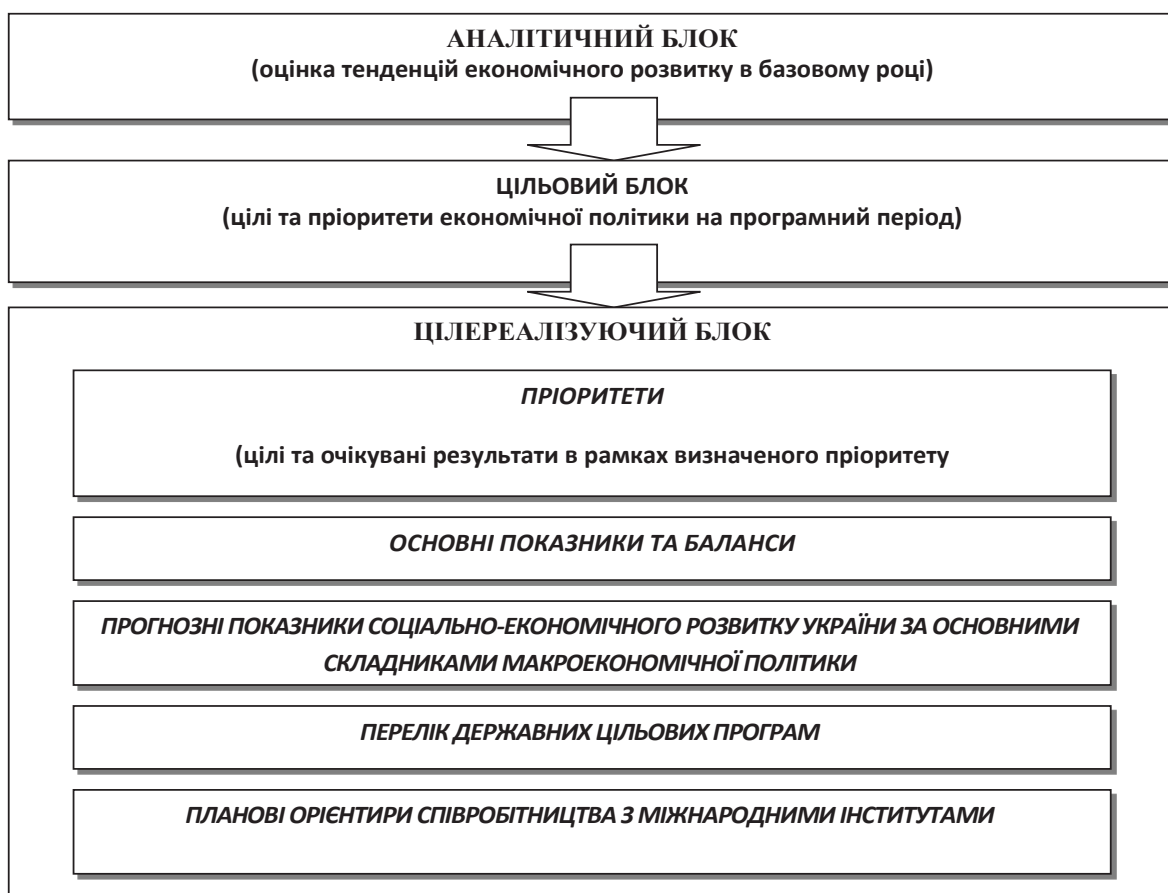

Рис. 1. Етапність процесу розроблення ДПРРСЕ

Джерело: розроблено на основі [5, с. 4–5]

виконання, обсягів та джерел фінансування щодо реального сектору економіки.

Основні параметри Державної програми (ДПРРСЕ) – цілі, завдання, основні заходи, критерії (індикатори), кінцеві результати реалізації, строки їх досягнення, обсяг ресурсів у розрізі основних заходів, необхідний для досягнення цілей ДПРРСЕ.

Ціль – планований кінцевий результат вирішення проблеми економічного розвитку за допомогою реалізації ДПРРСЕ, досяжний за період його реалізації.

Завдання – результат виконання сукупності взаємопов'язаних заходів або здійснення державних функцій, спрямованих на досягнення мети (цілей) реалізації ДПРРСЕ.

Захід – сукупність взаємопов'язаних дій, спрямованих на вирішення відповідного завдання.

Кінцевий результат – характеризується кількісними та/або якісними показниками стану (зміна стану) економічного розвитку, яке відображає вигоди від реалізації державної програми.

Проект програми має розроблятися у двох частинах: основна частина та інформаційні додатки.

Основна частина охоплює:

1. Оцінку тенденцій економічного розвитку в поточному році.
2. Цілі та головні дії в наступному році.
3. Соціальну політику.
4. Екологічність галузі.
5. Забезпечення умов для подальшого соціально-економічного зростання.
6. Розвиток реального сектору економіки.
7. Регіональну політику.
8. Розвиток системи державних закупівель.
9. Співробітництво з міжнародними фінансовими організаціями.

Як інформаційні додатки доцільно наводити:

- Основні показники та баланси національної економіки.
- Перелік державних цільових програм для фінансування в наступному році.
- План співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями.
- Бюджет розвитку.

Структура ДПРРСЕ повинна формуватися з таких основних елементів (рис. 2).

1. Національний план дій щодо реального сектору економіки на 2018 р.

Цей розділ окреслює підрозділи національного плану з їх детальним тлумаченням кроків, обґрунтування, індикаторів виконання, строків та відповідальних за виконання. Головними підрозділами національного плану дій має бути: аналіз виробництва товарів та послуг; паливно-енергетичний комплекс (енергетика, вугільна промисловість, нафтогазова промисловість); легка промисловість, харчова промисловість; агропромисловий комплекс; транспорт і зв'язок; будівельний комплекс.

2. Аналіз економічного та соціального розвитку країни у передпрограмі роки (2016–2017 рр.).

У цьому розділі відображаються стан та основні тенденції розвитку світової й національної економіки. Проводиться аналіз економічної ситуації за попередній період і на початок 2018 р. та попиту й пропозиції на внутрішньому та зовнішньому ринках

товарів та послуг. Аналіз економічної ситуації, наявних проблем соціально-економічного розвитку та державної політики, що проводилася у звітному періоді, стану її реалізації має бути комплексним і охоплювати всі боки та сфери економіки.

3. Цілі державної програми.

Цілі державної програми – описані у формальному вигляді орієнтири, яких бажано досягти в короткостроковому періоді.

Під час визначення цілей програми обов'язковим є зв'язок між ними, оскільки цілі визначають орієнтири розвитку. Вони мають бути пов'язані з середньо- та довгостроковими результатами, визначати швидкість одержання результатів окремих видів економічної діяльності в найближчому майбутньому.

З урахуванням принципу реалістичності кількість цілей не повинна перевищувати десяти. Цілі економічного і соціального розвитку послідовно, в порядку зменшення їх пріоритетності зіставляються з їх комплексною ефективністю, можливостями реалізації: ресурсними, інтелектуальними, організаційно-правовими, кадровими, фінансово-економічними тощо. Це повинно дати змогу визначити стратегічні цілі, які можуть бути реалізовані в середньостроковій перспективі.

4. Пріоритетні напрями економічної і соціальної політики.

Цей розділ передбачає виділення пріоритетів розвитку, які являють собою сфери, в яких важливо внести зміни, щоб сприяти досягненню загальнонаціональної мети, а саме збалансованого економічного зростання та підвищення рівня й якості життя населення. Під час визначення пріоритетних напрямів ураховуються позитивні тенденції та ризики.

5. Ризики – розвиток негативних явищ в економіці, що можуть виникнути в періоді, на який розробляється про-

Рис. 2. Орієнтовна структура ДПРРСЕ на 2018 р.

Джерело: розроблено на основі [5, с. 13]

грама, і призвести до невиконання очікувань щодо окремих програмних показників, навіть за умови ефективної державної політики, попередньо визначеної в сценарних умовах.

Ризик являє собою прогнозовані граничні природні або техногенні, соціальні, економічні, політичні загрози, що є безпосереднім або опосередкованим (віддаленим) наслідком відповідних рішень, прийнятих на державному рівні.

6. Очікувані результати – результатами виконання програми мають стати кількісні та якісні показники, які характеризують рівень виконання завдань органу планування у звітному та плановому періодах.

Процес управління за ДПРПСЕ має базуватися на моніторингу факторних показників (регулятори: ВВП, зміна реального ВВП, валова додана вартість за галузями виробництва, обсяг промислової продукції тощо), їх аналізі з урахуванням впливу на цільовий показник (індикатори: податки, кредити, амортизація, інвестиції з державного бюджету, умови для іноземних інвесторів тощо), прогнозі можливих змін регуляторів, умовах розвитку об'єкта управління, оцінці альтернативних варіантів рішення під час вибору найбільш ефективних варіантів за рахунок цілеспрямованої зміни регуляторів, що зумовлюють значення індикатора цього процесу.

Оцінювання стану виконання ДПРПСЕ за допомогою інструментів моніторингу сприятиме:

- визначенню стратегічних цілей розвитку;
- отриманню важливої оперативної інформації про тенденції економічного розвитку, результативність та ефективність вибраної стратегії;
- формуванню уявлення про поточний стан реалізації програми;
- виявленню попередніх результатів реалізації програмних документів;
- коригуванню їхнього змісту, зокрема уточненню цілей, переорієнтації на досягнення реальних результатів;
- підвищенню довіри громадськості до органів влади завдяки забезпеченню прозорості їхньої діяльності;
- обґрунтуванню запитів щодо фінансування програм із державного бюджету;
- зосередженню зусиль усіх учасників реалізації програми для досягнення запланованих цілей;
- забезпеченню своєчасного зворотного зв'язку на всіх рівнях управління програмою;

– аналізу причин успіхів і невдач у реалізації та врахуванню цих помилок під час розроблення подальших програм розвитку реального сектору економіки.

Своєю чергою, у результативності економічної політики вбачається фактичне досягнення задекларованих цілей державного регулювання і вирішення проблеми, для яких ця програма запроваджувалася.

Висновки. Таким чином, національна економіка є реальною базою для поєднання інтересів усіх суб'єктів економічного життя в усіх сферах та видах діяльності. Водночас говорити про її ефективність можна лише тоді, коли її реалізація буде розглядатися у досяжній перспективі програмування (один-три роки).

Від формування напрямів економічної політики в реальному секторі економіки залежить вироблення відповідних заходів, реалізація яких дасть змогу в кінцевому підсумку отримати макроекономічну стабільність та стійке економічне зростання на базі виважених, системних і послідовних кроків та ефективного використання бюджетних коштів. Відсутність короткострокового програмного документа може призвести до неефективного витрачання достатньо обмежених ресурсів і розбалансування економічної системи.

Методичні рекомендації щодо розроблення державної програми розвитку реального сектору економіки на плановий та два наступних роки призначені для міністерств й інших органів державного управління, державних організацій, підпорядкованих уряду, регіональних органів виконавчої влади, а також організацій-співвиконавців для забезпечення методологічної та методичної єдності під час розроблення пропозицій до програми. Вони містять пропозиції щодо організації розроблення програмного документа, складу, змісту розділів, напрямів програмних заходів.

Результативність економічної політики щодо впровадження методичних рекомендацій ДПРПСЕ вбачається у: досягненні раціонального, а потім наближеного до європейського рівня споживання матеріальних благ і послуг та забезпечення населення іншими життєво необхідними соціальними благами; збільшенні частки сучасної наукоємної, високотехнологічної продукції, конкурентоспроможної на внутрішньому й світовому ринках, а також сучасних послуг у загальному обсязі випуску продукції (послуг); зменшенні потреби первинної сировини на одиницю кінцевого продукту; зменшенні технічних навантажень на довкілля, скороченні та ліквідації шкідливих виробництв, створенні здорових умов життя.

Список використаних джерел:

1. Механізм структурних зрушень в економіці України: монографія / В.І. Кононенко, О.О. Веклич, Л.М. Шабліста та ін.; відпов. ред. д.е.н. В.І. Кононенко. К.: Ін-т економіки НАНУ, 2002. 288 с.
2. Національна економіка: навч. посіб. / А.Ф. Мельник, А.Ю. Васіна, Т.Л. Желюк, Т.М. Попович; за ред. А.Ф. Мельник. К.: Знання, 2011. 463 с.
3. Середньостроковий план пріоритетних дій Уряду до 2020 року / Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua>.
4. Прогноз економічного і соціального розвитку України на 2018-2020 роки (травень) / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. URL: <http://www.me.gov.ua>.
5. Кілієвич О.І. Економічний аналіз державної політики: навч. посіб. К.: НАДУ, 2011. 78 с.

Аннотация. В статье рассмотрены программно-плановые документы развития экономики. На их основе предложены методические рекомендации по программированию реального сектора. Предложены факторные и целевые показатели для осуществления мониторинга управления программой развития реального сектора экономики. Подчеркнута необходимость государственного управления для достижения результативности экономической политики. Определены принципы результативности экономической политики.

Ключевые слова: государственное программирование, программа социально-экономического развития, реальный сектор экономики, экономическая политика, результативность политики.

Summary. In this work the program-planning documents of economic development are considered. On the basis of them, the methodical recommendations for programming the real sector are proposed. Proposed factor and target indicators for monitoring the management of the real sector economic development program. The necessity of public administration for the achievement of the effectiveness of economic policy is emphasized. The principles of the effectiveness of economic policy are determined.

Key words: state programming, socio-economic development program, real sector of the economy, economic policy, policy effectiveness.

УДК 368.811

Лазнева І. О.

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин
Запорізького національного технічного університету*

Lazneva I. O.

*Candidate of Historical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of International Economic Relations Department
Zaporizhzhya National Technical University*

АНАЛІЗ ЗАГАЛЬНОЇ КОНЦЕПЦІЇ ТА СТРУКТУРИ РИНКУ СТРАХУВАННЯ ЕКСПОРТНИХ КРЕДИТІВ

ANALYSIS OF THE GENERAL CONCEPT AND MARKET STRUCTURE OF EXPORT CREDITS' INSURANCE

Анотація. У статті розглянуто загальну концепцію та структуру ринку страхування експортних кредитів. Виявлено, що структура ринку страхування експортних кредитів представлена трьома групами страхових організацій: державними агентствами, страховими компаніями і міжнародними страховими асоціаціями. Визначено роль та напрями діяльності кожного з таких учасників ринку. Важливою ланкою інституційної структури системи підтримки експорту є експортні кредитні агенції. Досліджено основні моделі ведення бізнесу ЕКА.

Ключові слова: страхування, підтримка експорту, страхування експортних кредитів, міжнародні об'єднання страховиків, Бернський союз, експортна кредитна агенція.

Постановка проблеми. Світовий досвід свідчить, що в усіх країнах із розвинутою ринковою економікою страхування відіграє важливу роль у регулюванні відтворювальних процесів для всіх груп підприємців. Страхування забезпечує безперервність розвитку економіки і концентрацію інвестиційних ресурсів.

Експортне кредитування переважно є звичайним кредитуванням товару, який пропонується контрагенту, що походить з іншої країни. Отже, під час страхування експортних кредитів проявляються певні особливості, котрі, головним чином, виникають з особливостей укладу зовнішньоекономічних і зовнішньоторгових відносин між країнами.

Страхування експортних кредитів є могутнім засобом реалізації проєкспортної політики кожної країни. Маючи страхове забезпечення, експортери рішучіше входять у ті сектори світового ринку, які характеризуються підвищеним ризиком. З іншого боку, експортери, маючи підтримку страхових товариств, мають більше можливостей для отримання кредитів.

У світовій практиці існують різні напрями підтримки експортерів. Одним із головних її видів виступає саме фінансова підтримка у формі страхування експортних кредитів, що дає змогу захистити експортерів від ризиків, що виникають за експортного кредитування. У більшості розвинених країн такий вид сприяння успішно застосовується із середини ХХ ст. В Україні фінансова підтримка експорту у формі страхування експортних кредитів знаходиться лише на початковій стадії свого становлення. Але в умовах необхідності інтеграції суб'єктів ЗЕД до європейського товариства така фінансова підтримка експортерів на державному і приватному рівнях стає особливо актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом в Україні та Росії приділяється достатня увага питанням розвитку страхування. Однак проблеми страхування експортних кредитів вивчено недостатньо. Практично не існує глобальних досліджень, присвячених даній проблематиці, лише окремі питання, що стосуються